

Име

Държавно лесничейство "Рилски манастир", административна принадлежност РУГ Кюстендил. Лесоустройствен проект 2001 година, ревизионен период 1990-2000.

Местонахождение

ДЛ "Рилски манастир" носи името на Рилския манастир, който се намира в източната му част. Под владение на манастира (до национализирането на горите след 9.IX.1944г.) са били най-ценните високостъблени гори в района. Една част от тях сега са обявени за природен резерват "Риломанастирска гора", а друга попада в природен парк "Рилски манастир".

Голяма част от горите и горските площи в района на ДЛ "Рилски манастир" заемат склоновете към реките Илийна и Рилска в централната част на Рила, а 23,1% заемат източните склонове на Осоговска планина в земите на кметство с. Фролош.

Територията на лесничейството попада в границите на Кюстендилска област. На север граничи с ДЛ "Дупница", на изток с ДЛ "Самоков", на запад с ДЛ "Невестино", на юг с ДЛ "Благовевград". В тези граници попадат две общини - на гр. Рила и гр. Кочериново.

Географско положение

Държавно лесничейство "Рилски манастир" се намира в централната част на Югозападна България, разположено върху западните склонове на Рила и ниските източни склонове на планината Осогово.

Районът на лесничейството има неправилна четириъгълна форма, в посока изток-запад с дължина 52 км и ширина около 12 км.

Релеф

Релефът на ДЛ "Рилски манастир" е типично планински. Обуславя се от голямото превишение в надморската височина (от 350 до 2550 м н.в.) и силно врязаните реки и долове, формирали много стръмни терени, на места урвести, ясно изразени и остро скалисти била в основния масив на Рила. В много случаи реките образуват естествени водопади с височина 3-5 метра. В най-ниската част на Рила и в Осоговската планина релефът е сравнително хълмисто-планински с по-заоблени била и по-малки наклони.

Рилската част на лесничейството е изцяло във водосбора на Рилска река, представляващ продълговата котловина в посока изток-запад, с разлика в надморската височина 1700-1800 метра.

Осоговската част на лесничейството обхваща водосбора на Копривен дол. Билата са заоблени и полегати, на места неясно очергати. Към Копривен дол се спускат множество по-малки долове и падини, някои от които през лятото пресъхват.

Най-ниската точка на лесничейството е при вливането на Рилска река в река Струма - 350 м н.в., а най-високата - 2550 м н.в.

Таблица № 1

за разпределението на дървопроизводителната площ според наклона на терена

Степен на наклона	Площ в хектари	%
равно (0-4)	91,8	0,4
полегато (5-10)	168,5	0,7
наклонено (11-20)	2149,7	9,3
стръмно (21-30)	9633,6	41,6
мн.стръмно (над 31)	11131,9	48,0
Общо:	23175,5	100,0

Хидроложки условия

Хидроложките условия в района на ДЛ "Рилски манастир" са резултат от водния режим на Рилска река за източната част на лесничейството и Копривен дол на запад от река Струма.

Хидрографската мрежа на Рилска река е резултат от двете реки - Тиха Рила и Илийна с техните къси, дълбоки и буйни притоци. В местността "Бричи бор" двете реки се събират и поемат надолу като Рилска река. По-важни притоци на Тиха Рила и Рилска река са реките Друшлевица, Елешница, Мандренска, Биволарска, Голяма и Малка Ломница, доловете Джендема, Шарков, Каменица, Дяволски води. Илийна река приема

водите на река Радовичка и доловете Бадин, Бялборски, Зимовница, Караомеричка, Коджакарица, Димчов, Краварски. Рилска река е с почти постоянен дебит, който в резултат на топенето на снеговете има пролетно-летен максимум.

В Копривен дол се вливат водите на доловете Кадийца, Шумевци, Вели и др. Копривен дол е с непостоянен дебит, а през есента понякога пресъхва.

Водите в района на лесничейството имат голямо стопанско значение. Рилска река задвижва ВЕЦ "Рила" и ВЕЦ "Пастра". Във високопланинската част на Рила е построен язовир "Калин", чийто води задвижват ВЕЦ "Калин" и ВЕЦ "Каменица". Водите от района се използват и за водоснабдяване. За целта са обособени четири вододайни зони - за селата Смочево и Пастра и за градовете Рила и Кочериново. На кота 2000 м н.в. е построена деривация, която отвежда водите от горните части на водосборния басейн на р. Рила към язовирите "Бели Искър" и "Белмекен". На кота 1400 м се строи втора деривация със същата цел. През лятото и есента, когато водата намалява, отвеждането ѝ към водоелектрическите централи води до обезводняване на долното течение на Рилска река в участъка от местността "Горхим" до гр.Рила (около 10 км). Така се понижава въздушната влажност, нарушава се водния режим на насажденията в този участък, и се оказва отрицателно въздействие върху растежа и продуктивността им. Това налага ползването на водите в района да бъде съобразно дебитите им. Отрицателното въздействие на деривациите се наблюдава и при подпочвения воден отток, тъй като водата попаднала в тях се отвежда в друга посока и склоновете под тях се обезводняват. В западните по-ниски части на Рила и Осоговската планина режимът на почвеното овлажняване е твърде неблагоприятен, в резултат на което се формират насаждения, или в състава на съществуващите се появяват ксерофитите космат дъб, мъждрян и келяв габър.

Геоложки строеж

В геолого-петрографско отношение районът на ДЛ "Рилски манастир" е твърде разнообразен. Най-широко застъпени са палеозойските образувания. Първичната скална маса на рилския масив са докамбийски метаморфни скали, които са претърпели големи изменения по отношение на своята структура. Съставени са предимно от гнайси и кристалинни шисти във всичките им разновидности - биотитови, мусковитови, амфиболитови и др., процепени от пегматитови и аплитови жили. Сред тях изпъкват две карбонски интрузии - Калинска и Централнорилска, съставени от масивни скали - гранити и гранодиорити. Най-западната част на Рила (в района на селата Стоб и Смочево) е изградена от кватернерски слабоспоени пясъци, чакъли и пясъчници.

Долината на река Струма е изградена от неогенски наноси и глин.

В района на запад от река Струма се срещат докамбийски гнайси, шисти и метадиабаз. Незначително е разпространението на ордовишки диорити и еоценски варовици.

Климатични условия

Климатичните условия имат решаващо значение за формирането на отделните типове горски месторастения и за горскорастителното райониране. Според "Климатичните райони на България и техният климат" (Събев и Станев, 1963), територията на лесничейството попада в Преходно-Континенталната климатична подобласт. В зависимост от значителните различия, които се проявяват в комплекса от физико-географски условия, имащи значение за климата на лесничейството, частите с различна надморска височина са отнесени към следните климатични райони:

Кюстендилско-Благоевградски климатичен район (400-600 м.н.в);

Рило-Осоговски нископланински климатичен район (600-1000 м.н.в);

Планински климатичен район:

- **Среднопланинска част (1001-2000 м.н.в);**
- **Високопланинска част (над 2000 м.н.в).**

Кюстендилско-Благоевградски климатичен район

Обхваща ниските части край река Струма с надморска височина 400-600 метра. Делът на горските площи е незначителен. Средната годишна температура е 10,5⁰С - 12,5⁰С, а средната сума на валежите е 500-700 мм. Зимата е мека и краткотрайна, като снежната покривка се задържа 10-20 дни. Вегетационният период продължава 6-7 месеца.

Рило-Осоговски нископланински климатичен район

Обхваща останалата част от лесничейството с надморска височина 600-1000 метра. Средната годишна температура е от 8°C до 10,5°C. Периодът на устойчиво задържане на температурите над 10°C е около 150-190 или вегетационния период продължава 5-6 месеца. Късните пролетни и ранните есенни слани тук са по-рядко явление. Средната годишна сума на валежите е от 640 до 710 мм, като максимумът е през юни и октомври, а минимумът - през март и август. Първият сняг пада около 20.XI., а последният - около 20.III. Средният брой на дните със снежна покривка е от 40 до 60.

Планински климатичен район - среднопланинска част на Континентално-средиземноморската област обхваща териториите над 1000 м н.в. Средната годишна температура варира от +2°C до +8°C. Периодът на устойчиво задържане на температурите над 10°C е около 150 дни. Вегетационният период продължава приблизително 5 месеца. Средната сума на валежите е от 700 до 960 мм, като максимумът е през април-май, а минимумът - през август, септември. Средният брой на дните със снежна покривка е 60-100 дни. Характерна особеност на климата за по-високите открити части на района са честите силни ветрове.

Планински климатичен район - високопланинска част

Високопланинската част обхваща района с надморска височина над 2000 метра и почти няма значение за лесничейството, тъй като тук са разпространени само клекови формации. В тази част средната годишна температура е отрицателна -0,5°C. Средната зимна температура през януари е -9°C, а тази през юли е 8°C. Средният брой на дните със снежна покривка е над 120. Продължителността на вегетационния период е около 3 месеца.

На територията на ДЛ "Рилски манастир" има три метеорологични станции: град Рила, Рилски манастир и яз."Калин".

Данни за температурата на въздуха и за количеството на валежите са представени съответно в Таблица № 2 и Таблица № 3.

Таблица № 2
за температурата на въздуха

Климатичен район с надморска височина в метри	Средна годишна температура	Средна годишна абсолютна минимална	Средна годишна абсолютна максимална
Кюстендилско-Благоевградски климатичен район (400-600 м н.в.)	10,5 / 12,5	-16,0 / -18,0	35,0 / 36,5
Рило-Осоговски нископланински климатичен район (600-1000 м н.в.)	8,0 / 10,5	-17,5 / -19,0	32,0 / 35,0
Планински климатичен район среднопланинска част (1000-2000 м н.в.)	2,0 / 8,0	-18,0 / -20,0	23,5 / 32,0
Планински климатичен район високопланинска част (2000-2500 м н.в.)	-0,5	-23,0	19,0

Таблица № 3
за количеството на валежите

Климатичен район с надморска височина в метри	Сума валежи годишно в мм	Месец максимална валежна сума	Месец минимална валежна сума
Кюстендилско-Благоевградски климатичен район (400-600 м н.в.)	500-700	VI, X	III, VIII
Рило-Осоговски нископланински климатичен район (600-1000 м н.в.)	640-710	VI, X	III, VIII
Планински климатичен район среднопланинска част (1000-2000 м н.в.)	700-960	VI, V	IX, VIII
Планински климатичен район високопланинска част (2000-2500 м н.в.)	950-1100	V, VI	VIII, IX

Почви

На територията на ДЛ "Рилски манастир" се срещат следните типове почви: канелени горски, кафяви горски и планинско-горски тъмноцветни. Освен посочените почвени типове, чието разпространение се подчинява на така наречената хоризонтална (по горскорастителни пояси и подпояси) и вертикална (по горскорастителни пояси и подпояси) зоналност, съществуват и почвени типове в различните горскорастителни зони, пояси и подпояси, известни като интразонални почви. От тях в района на лесничеството се срещат хумусно-карбонатните, алувиалните и алувиално-делувиалните почви.

Таблица № 4

за разпределението на дървопроизводителната площ по почвени типове

Типове горски почви	Площ в ха	%
алувиална	45,5	0,2
алувиално-делувиална	56,9	0,2
канелена излужена	8094,3	34,9
кафява горска тъмна	1092,6	4,7
кафява горска преходна	8370,6	36,1
кафява горска светла	2052,6	8,9
планинска горска тъмноцветна	3378,8	14,6
хумусно-карбонатна	84,2	0,4
Всичко:	23175,5	100,0

Освен посочените в таблицата типове почви, извън дървопроизводителната площ, е констатирана и планинска ливадна почва на площ 732,0 ха.

Общата площ на земите от горския фонд обхванати от ерозия е 5995,4 ха или 21,9% от площта на лесничеството.

Растителност

Съществува връзка между климатичните райони и горскорастителното райониране. Закономерните изменения на климата във вертикална посока, водят до закономерни изменения във видовия състав, производителността на насажденията и типовете месторастения, и очертават горскорастителните пояси и подпояси. Според горскорастителното райониране ДЛ "Рилски манастир" попада в Тракийската горскорастителна област (Т), подобласти Рила (Р) и Осогово (О) със съответните пояси и подпояси.

Т-I - Долен равнинно хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори (0-700 м н.в.)

Т-I-1 - Подпояс на крайречните и лонгозни гори (0-700 м н.в.)

Т-I-2 - Подпояс на равнинно-хълмистите дъбови гори (0-500 м н.в.)

Т-I-3 - Подпояс на хълмисто-предпланинските смесени широколистни гори (500-700 м н.в.)

Т-II - Среден планински пояс на горите от бук и иглолистни (700-2000 м н.в.)

Т-II-1 - Подпояс на нископланинските гори от горун, бук и ела (700-1200 м н.в.)

Т-II-2 - Подпояс на среднопланинските гори от бук, ела и смърч (1200-1700 м н.в.)

Т-II-3 - Подпояс на горнопланинските смърчови гори (1700-2000 м н.в.)

Т-III - Високопланински пояс

Т-III-1 - Подпояс на високопланинските гори от субалпийски смърч и мура (2000-2200 м н.в.)

Т-III-2 - Подпояс на субалпийските формации от единични дървета от клек и храсти (2200-2500 м н.в.)

Ниската част на лесничеството попада в долния равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински пояс на дъбовите гори (0-700 м н.в.). Растителните формации са главно от зимен дъб, благуи, цер, космат дъб, келяв габър, клен, мъждрян и съпътстващите ги храстови видове. Това са предимно издънкови формации, като за това им състояние е допринесла и усилената човешка дейност. Част от тези формации са реконструирани, като са създадени култури от черен и бял бор, и акация. Състоянието на бялборовите култури не е много добро. Около водните течения в тази част на лесничеството са създадени и култури от евроамерикански тополи.

Малко по-високата част от територията е разположена в Средния планински пояс на горите от бук и иглолистни (700-2000 м н.в.). Тук са формирани чисти и смесени насаждения от бял бор, смърч, ела, бук и зимен дъб. Вследствие на стопанската дейност част от тези насаждения са подмладени, като в създадените култури са внесени и някои интродуцирани дървесни видове - дуглазка, лиственица, веймутов бор. Най-високите части на лесничеството са разположени във Високопланинския пояс (2000-2500 м н.в.). Тази територия е заета главно от клекови формации и мурово-смърчови насаждения. Цялата територия попада в Природен парк "Рилски манастир" и има защитно-водоохранни и ландшафтни функции.

В резултат на проектираните сечи и залесяване не се предвижда значителна промяна в съотношението на дървесните видове. Основните дървесни видове - бял бор, смърч, ела, бук, бяла мура запазват доминиращото си присъствие, което отговаря напълно на потенциалните възможности на формиралите се горски месторастения.

Таблица № 5
Разпределение на площта по дървесни видове

Дървесни видове	Сегашен състав		Бъдещ състав	
	Залесена площ в ха	в %	Залесена площ в ха	в %
Бял бор	3835,2	17,9	3221,1	15,0
Смърч	1676,4	7,8	1816,3	8,5
Черен бор	1106,6	5,2	3345,3	15,6
Ела	1240,0	5,8	1313,6	6,1
Бяла мура	655,9	3,1	696,9	3,3
Дуглазка ела	106,6	0,5	116,6	0,5
Лиственица	9,2	-	7,2	-
Веймутов бор	1,8	-	1,9	-
Атласки кедър	2,4	-	36,9	0,2
Лъжекипарис	0,1	-	1,3	-
Клек	1669,8	7,8	1669,8	7,8
Секвоя	0,1	-	0,1	-
Бук	3631,7	16,9	3797,2	17,7
Червен дъб	15,8	0,1	21,5	0,1
Зимен дъб	2946,4	13,7	2659,7	12,4
Благун	756,8	3,5	509,8	2,4
Цер	10,8	0,1	8,4	-
Габър	170,7	0,8	111,7	0,5
Бряст	0,7	-	0,3	-
Трепетлика	133,4	0,6	75,3	0,4
Явор	26,2	0,1	45,5	0,2
Бреза	170,7	0,8	115,1	0,5
Мъждрян	103,7	0,5	54,5	0,3
Акация	154,0	0,7	187,2	0,9
Космат дъб	1123,0	5,2	603,2	2,8
Келяв габър	1532,1	7,2	635,0	3,0
Айлант	1,1	-	1,3	-
Върба	2,6	-	0,8	-
Воден габър	6,1	-	2,4	-
Джанка	1,8	-	1,5	-
Елша	121,1	0,6	120,6	0,6
Ива	56,6	0,3	21,4	0,1
Кестен	60,3	0,3	75,8	0,3
Клен	1,4	-	3,2	-
Леска	3,3	-	-	-
Дребнолистна липа	4,2	-	13,0	0,1
Сребролистна липа	36,4	0,2	75,3	0,4
Люляк	1,8	-	1,8	-
Офика	6,7	-	4,9	-
Череша	0,3	-	3,4	-
Шестил	1,6	-	2,5	-
Планински ясен	2,0	-	8,9	-
Пирамидална топола	0,1	-	-	-
тп Bachelieri	29,6	0,2	4,0	-
тп I-214	22,9	0,1	48,4	0,3
тп Regenerata	0,6	-	-	-

ВСИЧКО	21440,6	100,0	21440,6	100,0
---------------	----------------	--------------	----------------	--------------

Характеристика на горския фонд

Общата площ на ДЛ "Рилски манастир" е 27332,5 ха.

Общата предоставена площ от държавния горски фонд на други ведомства е 27,734 ха, от които 1,8 ха залесена и 25,934 ха незалесена. Освен посочените площи, са констатирани и редица други застроени територии в горския фонд, ползвани при липса на документи за предоставено право на ползване или изключване от горския фонд, на обща площ 43,3 хектара.

По вид на собствеността разпределението е дадено в Таблица № 6.

Таблица № 6

Разпределение на площите по собственост

Собственост	Площ в ха	%
Държавна	14413,4	52,7
Частна	451,1	1,7
Общинска собственост	67,3	0,2
Временно стопанисвани от общината	284,9	1,1
Манастирска	12115,8	44,3
ОБЩО:	27332,5	100,0

Таблица № 7

Разпределение на общата площ по вид на земите

Вид на земите	Площ в ха	%
Залесена площ (в т.ч. клек)	21440,6 (1736,1)	78,4 (6,3)
Незалесена дървопроизводителна площ	1734,9	6,4
Недървопроизводителна площ	4157,0	15,2
Горски пасища	-	-
ОБЩО:	27332,5	100,0

Таблица № 8

Разпределение на общата/залесената площ по вид на горите

Вид на горите	Площ в ха	%
Иглолистни	15814,9 / 10911,2	57,9 / 50,9
Широколистни високоствъблени	4845,7 / 4557,5	17,7 / 21,3
За реконструкция	5217,8 / 4642,3	19,1 / 21,6
Издънкови за прерастване	-	-
Издънкови за превръщане	1340,6 / 1229,9	4,9 / 5,7
Нискоствъблени	113,7 / 99,7	0,4 / 0,5
ВСИЧКО:	27332,5 / 21440,6	100,0

Разпределението на горите и голите горски площи по групи гори и функции е дадено в Таблица № 9.

Таблица № 9

Разпределение на общата площ по групи гори и функции

Групи гори	Иглолистни		Широколистни		Всичко	
	обща площ	залесена	обща площ	залесена	обща площ	залесена
ДС Функции	5112,3	3566,3	7069,0	6565,7	12181,3	10132,0
Защитни	510,1	145,3	640,8	468,6	1150,9	613,9
Рекреационни	383,7	309,0	881,9	789,8	1265,6	1098,8
Защитени	9792,0	6881,3	2919,6	2705,3	12711,6	9586,6
Други	16,6	9,3	6,5	-	23,1	9,3
Общо ЗРЗТ	10702,4	7344,9	4441,5	3963,7	15143,9	11308,6
Общо ДСФ+ЗРЗТ	15814,4	10911,2	11517,8	10529,4	27332,5	21440,6
Горски пасища	-	-	-	-	-	-
ОБЩО	15814,4	10911,2	11517,8	10529,4	27332,5	21440,6

В лесоустройственият проект от 1990 година е предвидено общо ползване в размер на 233720 куб.м (средно годишно 21248 куб.м), от което 13700 куб.м годишно от главни сечи и 7548 куб.м годишно от отгледни сечи и санитарни сечи. Отсечени са общо 157460 куб.м (средно годишно 14315 куб.м) или 67,4% от предвиденото. Изпълнението от главни сечи е 109062 куб.м (ср. год. 9915 куб.м) или 72,4%, а от отгледни и санитарни сечи 48398 куб.м (ср. год. 4400 куб.м) или 58,3% от предвиденото. Настоящото лесоустройство предвижда общ добив от 429300 куб.м без клони или средно годишно 42930 куб.м – 18722 куб.м добив от главни сечи и 24208 куб.м от отгледни и санитарни сечи.

Санитарно състояние на гората

Санитарното състояние на горите в ДЛ “Рилски манастир” е добро. От различни видове повреди са засегнати 10% от насажденията и културите. През ревизионния период е имало нападения от ръждива борова листна оса, борова процесия, дъбова листоврътка и педомерка. Появява се силно нападение от дъбова листоврътка и педомерка в насажденията от “Риломанастирски дъб”, попадащи в резервата, но същите не са третирани, а остават под наблюдение.

По-разпространени са следните повреди:

снеговал и снеголом - среща се предимно при културите от бял бор (9,4%) и бреза (4,9%), по-рядко при черния бор (0,7%) и елата (0,6%). Основна причина за появата на тези повреди са несвоевременното извеждане на отгледни сечи и неподходящите месторастения (предимно за белия бор и брезата).

суховършия - засегнати са предимно издънковите дъбови гори (от 4,5% за цера до 11,3% за зимния дъб) и акацията (9,9%). Основни причини са отслабването на жизнените функции на издънковите гори в комбинация с относителното им застаряване, а за акацията и тополата - предимно ненавременното извеждане на главни сечи.

клоносек и главосек - тази повреда е характерна за по-голямата част от семенните дъбови насаждения и една част от буквите. При нея се наблюдава понижаване жизнеността на дървостойте и пълна загуба на прираст. Обикновено води до развитие на сърцевинно гниене. Основно средство за борба остава бързото усвояване на засегнатите дървостой, като се използват възможностите за естествено възобновяване.

гниене - засяга предимно буквите семенни насаждения (13,8%) над 80-100 годишна възраст, но се среща и при всички останали престарели високостъблени насаждения. Част от повредите са слабо застъпени. Рядко се срещат повреди от ветролом (0,2%), съхнене по иглиците (0,9%), мана (0,0%), паша (0,2%) и измръзване (0,1%).

Като цяло се наблюдава увеличение на констатираните нарушения през последните 3 години.

През ревизионния период са станали 10 пожара, като общата опожарена площ е 2870,1 хектара. Това е най-значителната повреда, констатирана на територията на лесничейството и е в резултат на пожарите, бушували през лятото и есента на 2000 година. Засегнати са 12,0% от дървостойте. Степента на увреждане при иглолистните дървостой е по-висока от тази при широколистните. В по-голямата си част пожарите са били низови. В младите борови култури са констатирани и върхови пожари. Повредата е динамична и състоянието на обгорените насаждения може да претърпи промяна в зависимост от засягането на проводящите тъкани.

Странични ползвания

Таблица № 10

За страничните ползвания

Странични ползвания	Мярка	Предвидено по ЛУП (1991-2000) средногодишно	Реализирано средногодишно	Предвидено по ЛУП (2001-2010) средногодишно
Паша - площ	хектари	9488,4	9488,4	12408,1
Едър добитък	брой	635	72	10339
Дребен добитък	брой	37950	3842	49632
Сено	тона	225	-	0
Листников фураж	пр.куб.м	3500	1588	0
Горски плодове	тона	4	-	2,5

Билки	тона	-	4,8	6
Гъби	тона	2,5	-	0
Елхи	брой	12500	2008	10000

Лечебни растения

На територията на ДЛ "Рилски манастир" са разпространени следните лечебни растения, чиито плодове, цветове, корени и кора могат да се използват в медицината като лечебно средство:

Шапиче (*Alchemilla vulgaris* - сем. Розови)

Многогодишно тревисто растение. Светлолюбив мезофит. Расте из планински ливади и пасища. Цъфти през юни-август, а плодовете узряват през септември-октомври.

Копитник (*Asarum europaeum* L. - сем. Копитникови)

Многогодишно тревисто растение с дебело пълзящо разклонено коренище. Расте по влажни сенчести места до 1200 м н.в. най-често в съобщества на бук и габър като специфичен мезофит. Цъфти през март-юни, плодоноси през май-октомври и е кръстосано насекомоопрашвано растение.

Змиярник (*Arum maculatum* L. - сем. Змияров)

Многогодишно тревисто растение. Расте из сенчести и влажни предимно широколистни гори и храсталаци в предпланинския и планинския пояс до 1800 м н.в. Индикатор е предимно на свежи до влажни, богати кафяви горски почви. Цъфти през май-юни, плодоноси през юни-юли и е кръстосано насекомоопрашвано растение.

Лудо биле (*Atropa belladonna* - сем. Картофови)

Многогодишно тревисто растение с късо дебело коренище и едри месести, разклонени корени. Расте в подлеса на буковите гори, из сечищата, храсталациите и по-рядко край пътищата, между 300 и 1400 м н.в. Среща се в заветни и просветлени места с почвена и въздушна влага и незамръзваща, богата на хранителни вещества почва. Термофит, среща се сравнително рядко и характеризира се с подвижност на местообитанието.

Ранилист (*Betonica officinalis* L. - сем. Устоцветни)

Многогодишно растение. Расте по тревисти и храсталачни места в горите, низините и планините. Светлолюбив и сенкоиздръжлив ксеромезофит. Цъфти през юни-август, плодоноси август-октомври и е кръстосано опрашвано ентомофилно растение.

Кървавиче (*Bistorta major* S.P.Gray - сем. Лападови)

Многогодишно коренищно растение. Расте из влажни мочурливи места и ливади, поляни, храсталаци, около планински езера и блата, потоци, влажни каменисти склонове. Мезофит (мезохигрофит); върху кисели почви в тревисти съобщества. Цъфти през май-август, плодоноси през юли-септември, размножава се семенно и вегетативно чрез коренищни издънки. Растението е много жизнено и се възобновява добре при контролирано събиране.

Решетка (*Carlina acanthifolia* All. - сем. Сложноцветни)

Многогодишно монокарпично тревисто растение. Расте из горски поляни, разредени гори и храсталаци, планински ливади, пасища и тревисти места като елемент на естествената растителност, от 800 до 1800 м н.в. Светлолюбив ксеромезофит. Цъфти през юни-октомври, плодоноси през септември-ноември.

Исландски лишей (*Cetraria islandica* Ach. - сем. Пармелиеви)

Многогодишно талусно растение. Расте върху почва по разредени тревисти и каменисти места, по поляните в иглолистния и буковия пояс в планините като елемент на естествената растителност над 1500 м н.в. и в субалпийския и алпийския пояс.

Кукувича прежда (*Cuscuta europaea* L. - сем. Кукувичепреждови)

Едногодишно безхлорофилно паразитно растение, увиващо се около гостоприемника и прикрепващо се за него. Паразитира по различни тревисти растения и храсти, най-често в съобщества с участието на коприва и хмел, от морското равнище до 2600 м н. в. Цъфти през май-октомври, плодоноси през юни-октомври и е кръстосано ветроопрашвано растение.

Брястолистно орехче (*Filipendula ulmaria* Maxim. - сем. Розоцветни)

Многогодишно тревисто растение с хоризонтално разклонено коренище и нишковидни корени. Расте по влажни тревисти места, край потоци и в планинските торфища, като елемент на естествената хигрофитна растителност. Студоустойчив хигрофит. Цъфти през юли-август. Размножава се предимно вегетативно, чрез коренищни разклонения. Има добри възобновителни възможности. Събирането на цъфтящи стръкове не влияе съществено върху размножителния потенциал на индивидите.

Ароматно еньовче (*Galium odoratum* Scop. - сем. Брошови)

Многогодишно тревисто растение с тънко, почти хоризонтално разклонено коренище. Расте из сенчести, най-често букови или буково-габърски гори. Разпространено е в предпланините и планините, рядко в крайречните лонгозни гори, от морското равнище до 1700 м н.в. Сенколюбив мезофит. Цъфти през май-юли, плодоноси през юли-август и е кръстосано насекомоопрашвано растение.

Обикновен здравец (*Geranium macrorrhizum* L. - сем. Здравецови)

Многогодишно тревисто растение със силно развито хоризонтално коренище, покрито с кафяви люсповидни прилистници на приосновните листа. Расте по влажни, сенчести, скалисти, каменисти и сипейни места с оскъдна почва между скалните отломъци, предимно по стръмни склонове със северно и североизточно изложение. Цъфти през април-юни, плодоноси през юли-август.

Кукуряк (*Helleborus odorus* W. et K. - сем. Лютикови)

Многогодишно тревисто растение. Расте из храсталациите, поляните и разсветлените гори в габърско-горуновия и буковия пояс до 1500 м н.в. Светлолюбив, но понасящ сянка мезофит. Цъфти през пролетта и е кръстосаноопрашвано, ентомофилно растение.

Сибирска хвойна (*Juniperus sibirica* Burgsd. - сем. Кипарисови)

Вечнозелен храст. Среща се по сухи, каменисти и скалисти места от 1500 до 2900 м н.в. По скални терени формира първични, но по-често обширни вторични съобщества, предимно в субалпийския пояс.

Обикновен риган (*Origanum vulgare* L. - сем. Устноцветни)

Многогодишно тревисто растение с добре развито коренище и изправени стъбла. Расте из храсталаци, разредени гори и горски поляни от низините до 2000 м н.в. Влиза в състава на тревни съобщества. Светлолюбив мезофит. Цъфти през юни-август, плодоноси през юли- септември и е насекомоопрашвано растение.

Освен посочените сравнително рядко събирани растения, на територията на ДЛ "Рилски манастир" се срещат и следните масово събирани билки:

сребролистна липа - среща се по северните склонове на река Рилска от 600 до 1000 м н.в. Големите наклони и каменливите терени правят събирането на цветовете много трудно.

дребнолистна липа - среща се единично в дъбовите и букови гори на територията на цялото лесничество. Ниската гъстота на популацията не позволява по-значителни добиви на цвят.

глог, шипка, дрян - масово разпространени храсти от 0 до 1200 м н.в. Участват като подлесен елемент в дъбовия и долната част на буковия пояс. На голи площи формират гъсти труднопроходими храсталачни съобщества. Има значителни скрити резерви за добив не само на билки, а и на горски плодове.

малина - среща се предимно на сечища в иглолистния пояс (1300-1700 м н.в.). В района на река Илийна формира гъсти съобщества, които затрудняват възобновяването на горите. В резултат на забраната на голите сечи в природен парк "Рилски манастир", стопанското значение на малината ще намалява.

офика - ниско дърво или храст, разпространен в районите от 1200 до 2000 м н.в. Поради доброто си възобновяване също като малината се настанява на сечища. Има неизползвани възможности.

черна и червена боровинки - масово разпространени в зоната на горната граница на гората и в районите непосредствено над нея (1700 - 2200 м н.в.). Плодоносенето силно зависи от климатичните условия по време на цъфтежа (май - юни) и е неравномерно по години. Има неизползвани възможности.

жълт кантарион - широко разпространен на голи площи в съседство с гори (600-1600 м н.в.). Ниските изкупни цени през последните две години намалиха събирането му, което спомогна за възстановяване на популацията.

бял равнец - широко разпространен върху запустели голи площи (0-800 м н.в.). Възможностите не се използват рационално.

маточина - среща се на влажни места в дъбовите и букови гори (600-1200 м н.в.). Стопанското и значение е незначително.

Видове от "Червена книга на НР България" и защитени от закона

В района на ДЛ "Рилски манастир" са правени две флористични проучвания на тревните видове в алпийския пояс. Едното е в района на Рибните езера, а другото е в

района на язовир "Калин". Поради това, че и двата района са извън границите на горския фонд, те не могат да се считат за представителни за територията на лесничеството.

Според категоризацията на Червената книга, растителността на територията на ДЛ "Рилски манастир" попада във флористичен район Рила и частично в Западни гранични планини. Растенията са разпределени в 3 категории, съответстващи на степента им на уязвимост - 50 вида към категорията редки видове; 5 към категорията застрашени. Към категорията изчезнали не са описани представители. Данните не са актуализирани и търпят изменения.

Редки видове

Къдрава криптограма (*Cryptogramma crispa* L.- сем. Криптограмови)

Многогодишно тревисто растение. Среща се около Рибни езера, по камънаци, скалисти сипеи, скални пукнатини и влажни места.

Дълъг ръждавец (*Potamogeton praelongus* Wulf. - сем. Ръждавцеви)

Многогодишно тревисто растение. Среща се в дълбоките води на планинските езера (езерото източно от Джендема). Цъфти юни-юли.

Отрицателно действащи фактори: замърсяването на водите и слабата способност за размножаване.

Разперена светлика (*Luzula deflexa* Koz. - сем. Дзукови)

Български ендемит. Многогодишно тревисто растение. Среща се из високопланинските ливади на планинско-ливадни почви с различна мощност, над 2000 м надморска височина.

Жълт планински крем (*Lilium jankae* Kern. - сем. Кремови)

Многогодишно луковично растение. Среща се по тревисти и скални полянки между 1000 и 2000 м надморска височина. Участва в състава на съобщества на картъл, лъжлива власатка и др. Цъфти юни-юли, плодоноси август. Отличава се с добри възобновителни възможности, но се размножава твърде бавно. Отрицателно действащи фактори: окосяването на ливадите, пашата на добитъка, унищожаването от туристи.

Късна лойдия (*Lloydia serotina* L. - сем. Кремови)

Многогодишно луковично растение. Среща се по каменливи места и скални полянки в състава на съобщества на други тревисти видове от буковия до субалпийския пояс (между 800 и 2300 м надморска височина). Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Популациите са малочислени.

Есенен спиралник (*Spiranthes autumnalis* Rich. - сем. Салепови)

Многогодишно тревисто растение с грудки. Расте обикновено единично или на малки групи из полянки, ливади и горски пасища върху сравнително мощни, умерено влажни до сухи канелени горски почви от хълмистите равнини до буковия пояс (от 200 до 1000 м н. в.). Цъфти август-септември. Има добра жизненост, но сравнително ограничени възможности за възобновяване. Отрицателно действащи фактори: прекомерната паша, утъпкването, косенето и залесяването.

Врязанолистна върба (*Salix retusa* L. - сем. Върбови)

Храстче със силно разклонени лежащи стъбла. Образува групи и малки петна по каменливи и скалисти места главно в алпийския пояс (2500-2600 м н.в. - х. Рибни езера, Джендема). Цъфти юли-август, плодоноси август. Възобновява се задоволително, но поради пашата и утъпкването от животни разпространението е ограничено.

Рилски ревен (*Rheum rhaponticum* L. - сем. Лападови)

Реликт. Включен е в европейския списък на редките, застрашените и ендемичните растения в категория рядък. Многогодишно тревисто растение. Среща се над Рилския манастир. Расте по трудно достъпни влажни скалисти и сипейни прагове в иглолистния и субалпийския пояс (между 1750 и 2300 м н.в.). Находищата му са силно локализирани и с малочислен брой екземпляри. Расте най-често на туфи, по-рядко единично. Цъфти юни-август, плодоноси август-септември. Видът е жизнен и притежава добри жизнени способности, но използването му като храна в миналото е довело до ограниченото му разпространение.

Широколистна мишовка (*Minuartia saxifraga* Graebn. - сем. Карамфилови)

Многогодишно тревисто растение. Расте на единични туфи по скални места и скални пукнатини, между 1600 и 2200 м н.в. Цъфти юни-август, плодоноси юли-септември.

Хойфелово плюскавиче (*Silene heuffelii* Soo - сем. Карамфилови)

Многогодишно тревисто растение. Расте поединично или в малки популации из сенчести, тревисти и гористи места върху кафяви горски почви над 1000 м н.в. Цъфти

юли, плодоноси август. Изсичането на горите и залесителните мероприятия са основните причини, довели до ограниченото му разпространение.

Златиста кандилка (*Aquilegia aurea* Janka - сем. Лютикови)

Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Расте по скалисти места в субалпийския пояс (от 1800 до 2500 м н.в.). Среща се главно в съобществата на сибирската хвойна. Цъфти юни-юли, плодоноси август-септември. Има добри възможности за възобновяване, но се унищожават от туристи.

Планински божур (*Trollius europaeus* L. - сем. Лютикови)

Многогодишно тревисто растение. Расте по влажни места и торфища, в иглолистния и субалпийския пояс. Участва в състава на съобщества, в които на места е доминант. Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Има добро възобновяване, но също се унищожават от туристи.

Нарцисова съсънка (*Anemone narcissiflora* L. - сем. Лютикови)

Многогодишно тревисто растение. Расте по тревисти и скалисти места в иглолистния, субалпийския и алпийския пояс.

Кръглолистна росянка (*Drosera rotundifolia* L. - сем. Росянкови)

Многогодишно тревисто насекокомоядно растение. Обитава торфища и мочурливи терени предимно в субалпийския, иглолистния и буковия пояс (от 900 до около 2000 м н.в.)

Планински козар (*Turritis pseudoturritis* - сем. Кръстоцветни)

Двегодишно тревисто растение. Среща се по тревисти и скални места върху кафяви горски почви (от 1400 до 2200 м н.в. - Сухото езеро). Цъфти юни-август, плодоноси август-октомври.

Гола гъшарка (*Arabis allionii* DC. - сем. Кръстоцветни)

Многогодишно тревисто растение. Расте в скални пукнатини и на влажни скални площадки в иглолистния подпояс между 1700 и 2200 м н.в. (долината на река Друшлявица над Рилския манастир). Цъфти и плодоноси юли-август.

Грациозна аубриета (*Aubrieta gracilis* Sprun. Ex Boiss. - сем. Кръстоцветни)

Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Расте върху варовити скали в иглолистния и субалпийския пояс (от 1800 до 2400 м н.в.). Цъфти юли-август, плодоноси август- септември. Отрицателно действащи фактори: събирането на цветове за букети от туристите и замърсяването на района.

Каринтийска рупа (*Draba carinthiaca* Hoppe - сем. Кръстоцветни)

Многогодишно тревисто растение. Расте върху варовити скали и плитки каменливи почви от 1800 до 2650 м н.в. в разредени тревни съобщества и скални групировки. Цъфти юни-август, плодоноси юли-септември. Поради суровите климатични условия, плитките почви и слабата конкурентна способност видът се възобновява бавно.

Шилолистка (*Subularia aquatica* L. - сем. Кръстоцветни)

Едногодишно или двегодишно растение. Расте в глациални високопланински езера над 1800 м н.в., прикрепено върху дънни пясъчливи утайки заедно с други висши водни растения. Цъфти юли-август, плодоноси август- септември.

Костова тлъстига (*Sedum kostovii* Stef. - сем. Дебелецови)

Български ендемит. Включен е в европейския списък на редките, застрашените и ендемичните растения в категория рядък. Многогодишно или едногодишно тревисто растение. Среща се в чисти или смесени съобщества по пясъчливи и каменливи места и горски поляни. Цъфти юни-август, плодоноси август-септември. Има добри възобновителни възможности.

Веленовскиев дебелец (*Sempervivum velenovskyi* Ceschm. - сем. Дебелецови)

Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Среща се по скали и каменливи места в дъбовия и буковия пояс. Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Има слаби възобновителни възможности.

Ресничест дебелец (*Sempervivum ciliosum* Craib. - сем. Дебелецови)

Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Участва в състава на смесени съобщества по сухи и каменливи места. Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Има добри възпроизводителни способности, но се възобновява бавно.

Български омайник (*Geum bulgaricum* Panc. - сем. Розови)

Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Среща се из тревисти места с плитки скелетни и каменисти планинско-ливадни почви и скални сипеи в субалпийския и алпийския пояс. Цъфти юли-август, плодоноси септември-октомври. Отрицателно действащи фактори: брането на цветове за букети и утъпкването от животни при паша.

Червенодръжково шапиче (*Alchemilla erythropoda* Juz. - сем. Розови)

Многогодишно тревисто растение. Среща се поединично или на малки групи из пасища, ливади и горски поляни на планинско-ливадни и кафяви горски почви предимно в алпийския и субалпийския, но също и в иглолистния пояс. Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Има много добри възобновителни възможности.

Пиренейско шапиче (*Alchemilla pyrenaica* Dufour - сем. Розови)

Многогодишно тревисто растение. Среща се единично и на малки групи по влажни скалисти места и скални площадки, върху плитки каменисти планинско-ливадни почви в иглолистния и субалпийския пояс. Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Намалването на дебита на някои планински потоци поради водохващания е довело до ограниченото разпространение на вида.

Храсталачна глушина (*Vicia dumetorum* L. - сем. Бобови)

Многогодишно тревисто растение. Расте из гори и храсталаци върху кафяви горски почви. Цъфти май-юли, плодоноси юни-август. Отрицателно действащи фактори: изсичането на гори и храсталаци, залесителните дейности, оформянето на паркови пасища.

Едроцветно секирче (*Lathyrus grandiflorus* Sibth. - сем. Бобови)

Многогодишно тревисто коренищно растение. Образува малки популации със слаба плътност из храсталаци от дъб, цер, габър и в букови гори върху кафяви горски почви. Цъфти април-юни, плодоноси юли-септември.

Бохемски здравец (*Geranium bohemicum* L. - сем. Здравецови)

Едногодишно тревисто растение. Среща се единично или в малки популации по влажни тревисти и храсталачни места. Цъфти юни-юли, плодоноси юли-август. Има слаби възпроизводителни способности. Отрицателно действащи фактори: пашата и утъпкването, към които видът е особено чувствителен.

Рилска теменуга (*Viola orbelica* Panc. - сем. Теменугови)

Български ендемит. Едногодишно (двегодишно) тревисто растение. Среща се из тревисти места с добре развита почва в буковия и иглолистния пояс (между 1200 и 2000 м н.в.). Расте в съобщества с преобладаване на житни, като участва с единични екземпляри или малки групи. Цъфти юни-август, плодоноси юли-септември. Семената имат добра кълняемост - важен фактор за преуспяването на вида. Отрицателно действащи фактори: масовото посещение на Рила от туристи, които късат и утъпкват растението.

Силаум (*Silaum silaus* Schinz - сем. Сенникоцветни)

Многогодишно тревисто растение. Среща се в умерено влажни до мочурливи ливади, а понякога и в храсталаци в планините. Цъфти юни-август, плодоноси август-септември. Има добри възобновителни възможности.

Панчичева пищялка (*Angelica panicii* Vand. - сем. Сенникоцветни)

Балкански ендемит. Двегодишно до многогодишно тревисто растение. Расте по влажни сенчести места край потоци и реки върху развити почви от различен тип в буковия, иглолистния и субалпийския растителен пояс. Има оптимално развитие с мозаична структура на популациите до единични екземпляри. Цъфти юли-август, плодоноси юли-септември. Има добри възпроизводителни и възобновителни способности.

Планинска самодивска трева (*Peucedanum olygophyllum* Vand. - сем. Сенникоцветни)

Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Среща се из планински ливади, пасища и храсталаци главно в иглолистния и субалпийския пояс. Участва в състава на съобщества на балканска гъжва, сибирска хвойна и др. Образува малочислени популации с мозаична структура. Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Възобновява се слабо. Отрицателно действащи фактори: общата деградация на растителността в районите на разпространение под влияние на интензивните туристически маршрути, пашата и залесителните мероприятия.

Преходна мурава (*Pyrola media* Swar - сем. Муравови)

Многогодишно тревисто коренищно растение. Образува популации със сравнително добра численост. Расте по сенчести влажни места, гори и храсталаци предимно в иглолистния пояс. Цъфти юни-юли, плодоноси юли-август. Отрицателно действащи фактори: нарушаването на естествените местообитания на вида, вследствие на туризма и събирането на цветове за украса.

Мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi* Spreng. - сем. Пиренови)

Вечнозелено храстче с пълзящи стъбла. Расте по сухи каменливи и скални поляни, изредени иглолистни гори с кафява горска или планинско-горска тъмноцветна почва между 1300 и 2500 м н.в. Цъфти юни-юли, плодоноси август. Има добра жизненост, но масовото му събиране заради лечебните му качества е довело до ограничаване на находищата му.

Черен емпетреум (*Empetrum nigrum* L. - сем. Емпетрови)

Храстче. Расте на силно каменливи скални терени върху силикатна основа над 2200 м н.в. Среща се единично или на групи и формира съобщества главно върху по-слабо затревени терени. Цъфти юни-юли, плодоноси август-октомври. Отрицателно действащи фактори: опожаряването на клековите формации и другите растителни ценози, строителството на язовири и водохващането във високите части на планините.

Балкански оклоп (*Androsace heldraeantha* Griseb. - сем. Игликови)

Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Расте по влажни скалисти и сипеини места на силикатен терен в субалпийския пояс. Популациите са изградени от малко на брой, разпръснати на относително големи разстояния индивиди. Цъфти юни-юли, плодоноси юли-август. Има ограничен възстановителен потенциал.

Рилска иглика (*Primula deorum* Vel. - сем. Игликови)

Български ендемит, включен в европейския списък на застрашените, редките и ендемичните растения в категория незастрашен. Многогодишно тревисто коренищно растение. Среща се по влажните крайпоточни места, торфища, край езера и върху торфенисти и планинско-ливадни почви в субалпийския и алпийския пояс. Популациите са с голяма численост и плътност. Цъфти юни-юли, плодоноси август-септември. Възобновява се добре. Отрицателно действащи фактори: утъпкването, интензивната паша, брането на цветове за букети и колекциониране.

Високопланинско лъжичниче (*Armeria alpina* Willd. - сем. Саркофаеви)

Многогодишно тревисто растение. Участва в състава на тревни съобщества по каменисти и скални поляни и места с плитки хумусни почви на варовит и силикатен терен в иглолистния, субалпийския и отчасти алпийския пояс. Цъфти и плодоноси юли-септември. Отрицателно действащи фактори: активната туристическа дейност, пашата и утъпкването в повечето от находищата на вида.

Студолюбива тинтява (*Gentiana frigida* Haenke - сем. Тинтявови)

Многогодишно тревисто растение. Среща се на влажни скалисти и каменисти места със силикатна основа в субалпийския и алпийския пояс. Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Отрицателно действащи фактори: пашата и свързаното с нея утъпкване на тревната покривка.

Енгадинова горчивка (*Gentianella engadinensis* Holub - сем. Тинтявови)

Двегодишно тревисто растение. Расте единично и на малки групи из тревисти места с добре развити почви в иглолистния и субалпийския пояс. Цъфти юни-август, плодоноси юли-септември. Отрицателно действащи фактори: пашата, утъпкването и рудерализирането на местата под влияние на туристическата дейност, залесителните мероприятия.

Късоизвито дренче (*Callitriche hamulata* Kutz. ex C.Koch - сем. Дренчеви)

Едногодишно до многогодишно тревисто растение. Среща се единично или на малки групи в планински езера и силно заблатени места (Рибни езера). Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Отрицателно действащи фактори: влошаване режима на езерата и заблатените места в района на разпространение. Възможно е ниските температури и краткият вегетационен период да ограничават числеността на вида.

Йодерово пропадниче (*Pedicularis oedderi* Vahl. - сем. Живеничеви)

Многогодишно тревисто растение. Среща се по тревисти и каменливи места на планинско-горски тъмноцветни и планинско-ливадни почви в субалпийския пояс (долината на Илийна река). Цъфти юни-юли, плодоноси юли-август. Отрицателно действащи фактори: пашата и съпътстващото я утъпкване, ерозията.

Планинска дялянка (*Valeriana montana* L. - сем. Дялянкови)

Многогодишно тревисто растение. Среща се предимно на сухи каменисти терени, но често и по влажни места край скали в букови и иглолистни (главно смърчови) гори на кафяви горски почви от 600 до 1800 м н.в., винаги с ограничено количествено участие. Цъфти юни-юли, плодоноси юли-август. Възобновява се трудно.

Ванерова симфиандра (*Symphyanandra wanneri* Heuff. - сем. Камбанкови)

Многогодишно тревисто растение. Расте в скални пукнатини върху скелетна почва или почвен ситнозем от 550 до 2300 м н.в. Има добро развитие и образува многочислени

популации с мозаична структура. Цъфти юни-юли, плодоноси юли-август. Има добри възпроизводителни и възобновителни възможности. Поради интензивна паша и замърсяване на средата съществува опасност от ограничаване на разпространението му.

Панчичев спорез (*Senecio pancii* Deg. - сем. Сложноцветни)

Балкански ендемит. Многогодишно тревисто растение. Расте на групи из влажни планински ливади и крайпоточни места с кафяви горски, вторично затревени и планинско-ливадни почви около горната граница на гората. Цъфти юни-септември, плодоноси август-ноември. Образува обилно плодосемки, разнасяни от вятъра. Измененията на водния режим във високопланинските части при строежи на водносилови пътища и електростанции влошават условията за съществуване в отделни райони.

Планинско подрумче (*Anthemis orbatica* Panc. - сем. Сложноцветни)

Български ендемит, включен в европейския списък на редките, застрашените и ендемичните растения с категория рядък. Двегодишно тревисто растение. Расте на групи и поединично на тревисти и скални места с канелени и кафяви горски почви в горите на дъбовите, буковите, буково-еловите и буково-смърчовите гори на места до горната граница на гората.

Балканска козя брада (*Tragopogon balkanicus* Vel. - сем. Сложноцветни)

Балкански ендемит. Двегодишно тревисто растение. Расте на припечни каменисти варовити склонове и сухи тревисти места и различни почви в предпланинските и планинските райони. Цъфти юни-октомври, плодоноси август-ноември. Възобновява се добре, но поради брането му от туристи и прекомерната паша разпространението му е ограничено.

Рилска жълтица (*Leontodon rilaensis* Hayek - сем. Сложноцветни)

Многогодишно тревисто растение. Расте по мочурливи и торфени ливади, влажни тревисти места край високопланинските езера и потоци на планинско-ливадни торфенисти почви. Среща се единично, на групи и на места доминира в тревната покривка. Цъфти август-октомври, плодоноси октомври-ноември. Жизнено растение със сравнително добри възобновителни възможности. Отрицателно действащи фактори: устройването на биваци, газенето и замърсяването на терените от туристи, пашата и утъпкването на почвата от животни.

Порест млечник (*Cicerbita plumieri* Kirschl. - сем. Сложноцветни)

Многогодишно тревисто растение. Среща се с единични екземпляри на влажни сенчести и крайпоточни места в иглолистния пояс. Цъфти юли-август, плодоноси август.

Тис (*Taxus baccata* - сем. Таксодиеви)

Малко иглолистно дърво, което често има хабитуса на храст. Среща се естествено в района на Кирилова поляна под формата на единични растения.

Застрашени видове

Горска съсънка (*Anemone sylvestris* L. - сем. Лютикови)

Многогодишно тревисто растение. Среща се по сухи тревисти и каменисти места предимно на варовик в равнините, предпланините и планините (от 0 до 1500 м н.в.). Популациите са с добра плътност. Цъфти април-юни, плодоноси юни-юли. Има добри възобновителни възможности. Отрицателно действащи фактори: събирането на букети и влошаването на условията за развитие под влияние на стопанската дейност.

Подземноплоден уров (*Vicia amphicarpa* Dorth. - сем. Бобови)

Едногодишно тревисто растение. Среща се в околностите на Рилския манастир. Расте на сухи и силно дренирани терени върху кафяви горски почви. Популациите са с малка численост. Цъфти май, плодоноси юни. Има слаби размножителни възможности, поради слабо семеношение.

Жълта тинтява (*Gentiana lutea* L. - сем. Тинтявови)

Многогодишно тревисто растение. Среща се единично и на групи по каменисти склонове и сенчести каменисти поляни, по-рядко в тревни съобщества и редки гъсталаци с плитки планинско-горски тъмноцветни и планинско-ливадни почви в иглолистния и субалпийския пояс. Цъфти юли-август, плодоноси август-септември. Отрицателно действащи фактори: събирането на корените за лечебни цели.

Петниста тинтява (*Gentiana punctata* L. - сем. Тинтявови)

Многогодишно тревисто растение. Расте из влажни каменисти и скални поляни и иглолистни гори в иглолистния, субалпийския и алпийския пояс. Цъфти юни-август,

плодоноси август- септември. Отрицателно действащи фактори: събирането на корените за лечебни цели, пашата и утъпкването.

Янкиев лопен (*Verbascum jankeanum* Рапс. - сем. Живеничеви)

Български ендемит, включен в европейския списък на застрашените, редките и ендемичните растения в категория рядък. Двегодишно тревисто растение. Среца се по тревисти места и планински ливади върху гранитна основна скала в иглолистния пояс с тъмно кафяви горски и планинско-горски тъмноцветни почви (в околностите на Рилския манастир - по поляните край костницата на Иван Рилски, по Друшлявишкия гребен). Цъфти юли-септември, плодоноси август-ноември. Има добри възобновителни възможности, но поради усиленият, непрекъснато нарастващ туризъм в района на Рилския манастир, утъпкването и брането на букети видът е застрашен от изчезване.

Лов и риболов

Таблица № 11

Таксиране на дивеча

Държавно лесничество	Едър дивеч								Дребен дивеч				Хищници			
	Бл. елен	Ел. лопатар	Сърна	Дива свиня	Дива коза	Глухар	Муфлон	Мечка	Заек	Фазан	Яребици	Кеклик	Вълк	Чакал	Лисица	Скигащи кучета
	Б Р О Я															
			146	179					1162		1379	252	5		18	38
Рилски манастир	О Т С Т Р Е Л Я Н Д И В Е Ч (с р е д н о г о д и ш н о)															
			-	64					60		150	48	5		8	18

Защитени територии

На територията на ДЛ “Рилски манастир” се намират следните защитени природни обекти:

Природен парк “Рилски манастир” - обявен като част от народен парк “Рила” със заповед № 114/24.02.1992 на МОС, видоизменен като национален парк “Рила” със заповед № РД-247/19.07.1999 на МОСВ, прекатегоризиран като природен парк “Рилски манастир” със заповед № РД-310/26.06.2000 на МОСВ, с обща площ 12704,3ха, от която залесена 9586,6 ха (в т.ч.1736,1 ха клек) и незалесена 3117,7 ха.

Буферна зона около резерват “Риломанастирска гора” - обявена със заповед № 307/10.04.1986 на КОПС, с обща площ 1153,0 ха, от която залесена 795,8 ха (в т.ч.123,3 ха клек) и незалесена 357,2 ха. Целта на обявяването е ограничаване на антропогенния натиск в съседство с Рилския манастир.

Природна забележителност “Стобски пирамиди” - обявена със заповед № 378/05.02.1964 на МГПП, с обща незалесена площ 7,3 ха. Формирани са в старокватернерни наслаги (тъмножълти и червеникави на цвят), свлечени от Рила. Образувани са по стръмните склонове на Кулски рид, ограничен между дълбоките долове Гръчковоц и Буковоц. Представяват три групи пирамиди с височина от 3 до 12 метра. Много от пирамидите имат шапки от скални блокове, което спомага за предпазването им от дъждовете.